

'n Zwerftocht door het grensgebied

(met foto's van de schrijver)

Als we de landsgrenzen overschrijden, zien we op de meeste plaatsen het karakter van het landschap niet direct veranderen en de grens blijkt dan min of meer kunstmatig.

Indien we echter bij De Poppe — het grensstation tussen Oldenzaal en Bentheim — de grens passeren, zien we al spoedig duidelijke verschillen optreden, zowel in het landschap zelf als in flora en fauna. Het duidelijkste beeld van dit stuk grensland krijgen we als we de plm. 70 m hoge Molenberg in Gildehaus bestijgen. We staan hier op vaste grond en dat blijkt ons al ras tijdens de bestijging: hier en daar komt de vaste rots, de zgn. Gildehäuser zandsteen, te voorschijn. Aan de Noordzijde

links strekt zich een vlakte uit, eens een veengebied samenhangend met het onze, dat helaas steeds meer in cultuur gebracht wordt, enkele vennen als de Bergvennen bij ons en het Syenvenn in het Duitse, herinneren hier nog aan.

Pal naar het Noorden ziende, bemerken wij een tweede rug, daar komt de Bentheimersteen omhoog, daarachter tekenen de silhouetten van de textielstad Nordhorn zich af. Iets naar rechts zien we de eerste uitlopers van het Bentheimerwoud, dat nog altijd de bekoring heeft als in de dagen van E. Heimans, men leze maar eens zijn boeiende beschrijving in „De Levende Natuur”. De voedselrijke bodem van Weald-leem, vormt hier de grondslag voor een rijke plantengroei, diepere lagen bevatten veel koolwaterstof- en zwavelwaterstofverbindingen, die Bad-Bentheim en in latere tijd de aardgasput in het leven riepen.

Wenden we ons nu om naar het Zuiden, dan zien we ook daar langs de grens een moeras-

Aronskelken zijn in het grensgebied geen zeldzame verschijningen.

gebied. Hier heeft de mens veel minder sterk ingegrepen en het Gildehäuser- en Rüenberger-Venn, gedeeltelijk „Naturschutzgebiet” zijn dan ook van uitzonderlijke schoonheid.

Begrijpelijkwijjs is het hier een dorado voor vochtminnende planten en vogels, tal van mooie vondsten als van waterlobelia, langbladig zonnedauw en diverse ochideeën zijn hier al gedaan.

Prachtig is het hier in de herfst, als grote koppels overtrekkende wilde eenden

hier neerstrijken en de buizerden kalm hun rondjes trekken. Meermalen worden we verrast door bijzondere vogels die door storm of wie weet wat voor oorzaak hier een tijdelijke toevlucht zoeken. Nu eens zijn het lepelaars, dan weer stormmeeuwen en in het vorige jaar zelfs een grote zilverreiger, die de vogelliefhebbers in beweging brengen.

Maar laten we niet afdwalen van ons thema, want er is vanaf onze uitkijkpost nog zoveel te zien. Naar het Zuiden, achter het veen, zien we schoorstenen oprijzen: 't is Gronau, ook al een textielcentrum van betekenis.

Meer Oostelijk ligt Ochtrup, ten dele tegen, maar grotendeels ten Zuiden van zijn berg gebouwd, die we vandaag nog zullen bestijgen; deze bevat naast het onderkrijt-Weald- ook nog Jura en Trias-formaties.

We volgen nu de weg over de Molenberg naar het Oosten, waarlangs hier en daar reusachtige zwerfstenen liggen als souvenirs van de (Riß-)-ijstijd. Langs het merkwaardige oude kerkje van Gildehaus, dat evenals de een dertigtal meters ervan afstaande klokketoren van Bentheimersteen gebouwd is, dalen we de berg af en begeven ons naar de „Steinkuhlen”, waar de Bentheimersteen in zeven reusachtige groeven ontgonnen werd, waarvan er momenteel slechts nog twee in exploitatie zijn.

De weg langs de groeven brengt ons weer terug op de „Bundesstraße” van Gildehaus naar Bentheim en in de verte zien we reeds het kasteel en de watertoren van Bentheim hoog op de rotsen liggen. Toch willen wij ditmaal niet langs de kortste weg Bentheim bereiken, maar gaan vóór Bentheim rechtsaf naar het Zuiden, waar we de voortzetting van de Gildehäuser hoogten overtrekken. We komen nu in Sieringhook, waar meer dan een eeuw lang een asfaltmijn geëxploiteerd werd tot in 1884 door overlast van water het werk gestaakt moest worden.

De plantengroei is hier rijk: overal vinden we hier het Muskuskruid met zijn aardige, hoekige bloeiwijze en de gele dovenetel. Bij groepjes staan hier de aronskelken, waarvan je eigenlijk tweemaal per jaar plezier beleeft, want behalve de bekende prachtige bloem in het voorjaar zijn de orangerode besvruchten in het najaar een bezoek overwaard!

We duiken het „Lebericht” in, een bos gelegen tussen de Gildehäuser- en Bentheimerhoogten in en dientengevolge eigenlijk alleen geschikt voor geïnteresseerden, want de keileembodem blijft zelfs in de droge tijd nog soppig. Hier ontmoeten we o.a. het Heelkruid, de Boszegge en het Eenbloemig Parelgras en in de herfst staat het hier vol *Craterellus cornucopioides*, die men hier zo karakteristiek „Totentrompeten” noemt.

Natuurlijk gaan we nog even een kijkje nemen bij het slot, dat we van hieruit op z'n mooist zien. Als u de historische bijzonderheden misschien niet mochten interesseren, dan toch zeker wel de natuur-historische. Rondom het slot vinden we Holwortel, Aronskelk en Middelste Weegbree en op een niet al te droge dag kunnen we hier een typische molluskenfauna met Wijngaardslak, *Helicigona lapicida*, *Clausilia bidentata* en *Balea perversa* aantreffen.

Van Bentheim gaan we Zuidwaarts door de „Brecht”, eens een moerasgebied, thans grotendeels gecultiveerd. Onderweg passeren wij een drielstedenbakkerijen, die een donkere klei uit het onderkrijt verwerken. In de eerste vinden we veel „Toneisensteine”, merkwaardige klei-ijzerverbindingen, die men wegens hun hoog ijzergehalte — 30 % — wel eens getracht heeft te exploiteren. Slechts de middelste groeve bij een veldoven levert ons wat fossielen op: fraaie, ballpointvormige belemnieten.

Al spoedig bereiken we nu Ochtrup en gaan nu eerst op de watertoren bovenop de berg genieten van het prachtige vergezicht: Benthem en Gildehaus in het Noorden, de Rothenberg — roodachtig van Bontzandsteen — in het Oosten en in het Zuiden de uitlopers van de Baumberge, waar verschillende lagen van het Boven-krijt aan de dag treden. Natuurlijk bekijken we even de merkwaardige, wiekloze molen, opgebouwd uit wealdkalkbrokken uit de omgeving, die vol zit met *Cyrena's* en *Glauconia's*. Een prachtig stuk „Tutenkalk”, a.h.w. opgebouwd uit ineengeschoven puntzakjes van kalk, is hier en daar mede ingevoegd; over het ontstaan ervan heeft al menig geoloog zich het hoofd gebroken!

Voor de florist is hier in de omtrek heel wat te beleven. In het voorjaar is

Ontsluiting
Gildehäuser
zandsteen
in
Sieringhook

hier een weelde van Geelster, Longenkruid, Daslook, Aronskelk en Paris, beide soorten sleutelbloem (*Primula elatior* en de in Twente ontbrekende *Primula veris*) komen hier voor. Ook een nogal ruig en gecultiveerd bos achter de textielfabriek blijkt een waar dorado!

Helaas is de tijd te kort om hier lang te toeven, we moeten weer huiswaarts. Toch stappen we, als we richting Gronau gaan, nog even af bij de Postbrücke over de Goorbach, die na vele kronkelingen bij Overdinkel als Rünenberger-beek de grens overschrijdt om zich daarna met de Dinkel te verenigen.

Ook hier weer een rijke vegetatie langs de oevers, waarvan we, om niet in herhalingen te vervallen, de Blauwe Rapunzel en Lelietjes der dalen vermelden. In het beekje zelf zien we de beekprikjes en het typische kapslakje (*Ancylus fluviatilis*), terwijl het ijsvogeltje nu en dan over het water scheert. Als ik nu terugzie op wat ik hiervoor geschreven heb, geeft het me een gevoel van onvoldaanheid. Ik vertelde u nog niets van de vele orchideeën, van de boomkikkers en alpensalamanders die we onderweg zagen, de vogelwereld kwam er maar zeer bekaaid af en aan de insecten werd helemaal geen aandacht besteed. Maar een goed verstaander is met een half woord tevreden en de echte natuurliefhebber weet nu wel wat voor een gebied hij hier voor zich heeft en zal na deze inleiding slechts de wens koesteren hier zelf eens op onderzoek uit te gaan!

Misschien heb ik ook naar uw smaak wat teveel met geologische termen gegoocheld, ik besluit daarom met het volgende overzichtje:

Kwartair

Tertiair

Krijt	{ Boven-Krijt	{ Senoon, o.a. bij Ochtrup	{ ten Z. v. d. lijn Gronau-Ochtrup
		{ Turoon	
		{ Cenomaan	
	{ Onder-Krijt	{ Aptien	{ o.a. in de Brechte
		{ Barremien	
		{ Hauterivien-Gildehäuser zandsteen	
		{ Valanginien-Bentheimer zandsteen	
		{ Weald-Bentheimerbos, Ochtrup, Gronau	

Jura — o.a. Serpuliet-Ochtruperberg

Trias — o.a. Muschelkalk en Bontzandsteen-Ochtruperberg

Enschede, September 1954

G. M. Roding

Pinksteren in Ommen

Het begon met een stralende voorjaarsdag, één van die zonnige dagen, die ons in Nederland zo schaars toebedeeld worden. De Pinksterreünisten, die 's Zaterdag langs de smalle zandweg vanuit Ommen naar de Besthmerberg trokken, kregen hier hun eerste impressies van het Twentse land: Een heuvelachtig, vruchtbaar gebied met rijke korenvelden en uitgestrekte bossen en zandverstuivingen.

Op de eerste middagexcursie vielen er al dadelijk diverse ontdekkingen te doen. In de prachtige vennetjes achter ons kamp vertoonden zich in al hun witte luister honderden bloeiende waterlelies. De ontdekking was hier de weinig opvallende *Scheuchzeria*, een plantje met kleine geelgroene bloempjes en zeer smalle harige gesleufde bladeren. Natuurlijk ontbrak hier ook het waterdriblad (*Menyanthes trifoliata*) niet. Jammer, dat de witte bloemen met die typische franje al grotendeels uitgebloeid waren. Het zijn mooie opvallende planten. De franje op de bloemen schijnt de honing tegen kleine insecten en tegen regen te beschermen.

Wij behoefden niet lang te zoeken om ook andere oude bekenden uit vennen en moerassen te ontmoeten. Het veenpluis (*Eriophorum angustifolium*) trok al dadelijk de aandacht. Ook vonden we tussen het veenmos de veenbes (*Oxycoccus quadripetalus*). De blaadjes van de veenbes hebben aan de onderkant een waslaagje en kunnen bovendien door omkrullen de verdamping regelen. Een aardige vondst in het droge dennebos was de rankende helm-bloem (*Corydalis claviculata*). Het plantje heeft draadvormige stengeltjes en kleine geel-witte bloempjes. Onze helm-bloem zoekt het graag hogerop. Met zijn hechtranken windt hij zich om planten en bomen, soms een paar meter hoog. In hetzelfde terrein, tussen de hei, vonden we heel mooie exemplaren van wolfsklauwen (*Lycopodium*). Voor ons Zuid-Hollanders zijn deze typische heidebewoners altijd weer een verrassing. De donkergroene vertakte stengels slingeren zich in allerlei bochten door de hei. Op deze stengels staan de sporenaren, die het gele sporenpoeder bevatten, dat nog steeds in apotheken gebruikt wordt. De wolfsklauwen zijn de nietige nazaten van de metershoge